

Vänersborgs kommun

En skola för alla

Slutrapport - uppdrag tillgängliga lärmiljöer

Innehåll

Sammanfattning	2
Inledning.....	3
En förändrad syn på barns utbildning.....	3
Tillgängliga lärmiljöer.....	4
Forskning kopplat till tillgängliga lärmiljöer	6
Trygghet, studiero och kunskapsresultat.....	7
Skolfrånvaro	8
Särskilt stöd och åtgärdsprogram.....	8
Metod och begrepp.....	8
Analys av nuläget	10
Skolornas prioriterade förbättringsområden.....	16
Analys av nuläget i förhållande till andra perspektiv.....	17
Elevsvar i Skolinspektionens skolenkät 2025	17
Andel åtgärdsprogram	19
Skolfrånvaro	20
Kunskapsresultat.....	21
Styrke- och utvecklingsområden.....	22
Beslut av ledningsgruppen.....	23
Referenslista	23

Sammanfattning

Utredningen har genomförts på uppdrag av barn- och utbildningsnämnden i Vänersborgs kommun i syfte att ge en övergripande bild av hur kommunens grundskolor arbetar med tillgängliga lärmiljöer. Utredningen utgår från Specialpedagogiska skolmyndighetens (SPSM) tillgänglighetsmodell och bygger på självskattningar genomförda av rektorer och elevhälsopersonal. För att bredda och nyansera bilden har självskattningarna kompletterats med annan data.

Resultaten visar att det finns flera styrkor i verksamheterna. Området rättigheter i lärandet är genomgående högst skattat, vilket indikerar att skolorna har god kännedom om frågor som rör tillgänglighet, jämlikhet, diskriminering, kränkande behandling samt arbete för elevers hälsa och välbefinnande. Detta utgör en stabil grund för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Elevperspektivet bekräftar delvis denna bild. I Skolenkäten 2025 framträder trygghet som det område där elevernas upplevelser är som starkast i både årskurs 5 och 8, vilket i huvudsak ligger i linje med skolornas skattningar i nulägesvärderingen av den sociala lärmiljön. Inom den pedagogiska lärmiljön är spridningen mellan skolor relativt liten, särskilt vad gäller kollegialt samarbete och gemensamt ansvarstagande, vilket tyder på en gemensam grund i arbetssätt och strukturer. Samtliga skolor har dessutom identifierat och prioriterat 1–3 utvecklingsområden kopplade till lärmiljöerna, vilket ger goda förutsättningar för systematisk uppföljning på huvudmannanivå.

Samtidigt synliggör utredningen flera utmaningar. Det finns stora variationer mellan skolor, särskilt inom social lärmiljö och rättigheter i lärandet, främst mellan F–6-skolor. Detta indikerar bristande likvärdighet i hur tillgängliga lärmiljöer förstås och omsätts i praktiken.

Arbetet med särskilt stöd och åtgärdsprogram uppvisar stora skillnader mellan skolor, särskilt inom F–6, vilket kan spegla olika arbetssätt och tolkningar av regelverket snarare än faktiska skillnader i elevers behov. Även frånvarostatistiken visar betydande variationer mellan skolor.

Den fysiska lärmiljön är det område som skattas lägst. Flera skolor beskriver brister som är svårt för enheterna att påverka, vilket tydliggör ett fortsatt ansvar och en tydlig utmaning för huvudmannen.

Utredningen visar sammantaget att det finns en god grund att bygga vidare på, men också ett behov av ett mer likvärdigt, långsiktigt och systematiskt arbete med tillgängliga lärmiljöer. Huvudmannen behöver fortsatt möjliggöra gemensam begreppsförståelse och kompetensutveckling kring tillgängliga lärmiljöer.

Sofia Bråberg

Förvaltningschef/Skolchef

Inledning

Tillgängliga lärmiljöer är en grundläggande förutsättning för att alla elever, oavsett individuella behov, ska kunna vara delaktiga i en inkluderande skolverksamhet. Enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (departementsserien, 2008:23), diskrimineringslagen (SFS 2008:567), har skolor ett ansvar att identifiera och undanröja hinder som påverkar tillgängligheten i undervisning och skolmiljö.

Barn- och utbildningsnämnden i Vänersborgs kommun har initierat denna utredning för att få en helhetsbild av hur kommunens grundskolor arbetar med att utforma och anpassa lärmiljöer för elever i behov av stöd. Bakgrunden till uppdraget är bland annat nationella rapporter som visar att till exempel elever med NPF ofta har längre eller upprepad frånvaro, vilket påverkar deras skolresultat (Skolinspektionen, 2023b; Skolverket, 2024b). Lokala data från Vänersborg visar att dessa elever i genomsnitt har fler F-betyg än elever utan NPF. Detta understryker behovet av att utveckla lärmiljöer som är tillgängliga och inkluderande för alla.

Syftet med utredningen är att skapa en helhetsbild av hur barn- och utbildningsförvaltningens grundskolor utformas och anpassas för att möta behoven hos elever i behov av olika former av stöd. Målet med utredningen är att identifiera styrkor och utvecklingsområden i grundskolornas arbete med att möta elever i behov av stöd. Med grundskola avses i denna rapport både anpassad grundskola och grundskola F–9.

Det förväntade resultatet av utredningen är således att ge en översiktlig bild av grundskolornas arbete med att möta elever i behov av olika former av stöd samt identifiera utvecklingsområden för att förbättra lärmiljöernas tillgänglighet och inkludering.

Frågan om lärmiljöernas tillgänglighet och stödinsatser är aktuell även nationellt. Regeringen tillsatte 2024 en utredning om bland annat extra anpassningar i skolan (Dir. 2024:30). Syftet med utredningen är att ta steg mot en starkare elevhälsa och bättre stödinsatser. En fråga som utretts är om extra anpassningar i lärmiljöerna fungerar som det är tänkt eller om det i stället leder till att elever får vänta alltför länge på mer ingripande stödinsatser.

I april 2025 presenterade utredningen delbetänkandet Förbättrat stöd i skolan (SOU 2025:44) som innehåller en rad förslag med koppling till skolornas arbete med tillgängliga lärmiljöer.

Bland annat föreslår utredningen:

- Bestämmelserna om extra anpassningar i samtliga skolformer ska avskaffas.
- Alla barn och elever ska kunna följa undervisningen.
- Standardiserade tester införs för att uppmärksamma elever med stödbehov.

Då det ännu inte är lag är detta frågor som inte vidare berörs i utredningen.

En förändrad syn på barns utbildning

I november 1989 antogs FN:s konvention om barnets rättigheter (United Nations, 1989), ”Barnkonventionen”, av FN:s generalförsamling. Sverige var ett av de första länderna att ratificera den och den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag (SFS 2018:1197). Barnkonventionen innehåller 54 bestämmelser (artiklar) och listar barns rättigheter inom olika områden. Artikel 2, 3, 6 och 12 är vägledande och sammanfattar helheten i

barnkonventionen. UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund) skriver på sin svenska hemsida att det i artikel 28 står att "Barn har rätt till utbildning. Grundskolan ska vara obligatorisk, kostnadsfri och tillgänglig för alla." (UNICEF Sverige, u.å.)

Salamanca-deklarationen (UNESCO, 1994) antogs 1994 och är ett internationellt policydokument som syftar till att främja inkluderande utbildning för elever med särskilda behov. Man skriver fram att alla barn har rätt till stöd och stimulans och att få vara i ett sammanhang tillsammans med andra.

I juli 2011 trädde Skollagen (SFS, 2010:800) i kraft och i 3 kap. 2 §, står att:

Alla barn och elever i samtliga skolformer och i fritidshem ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.

Tillgängliga lärmiljöer är en av nycklarna för att säkerställa att alla elever får den utbildning och det stöd de behöver för att utvecklas så långt som möjligt.

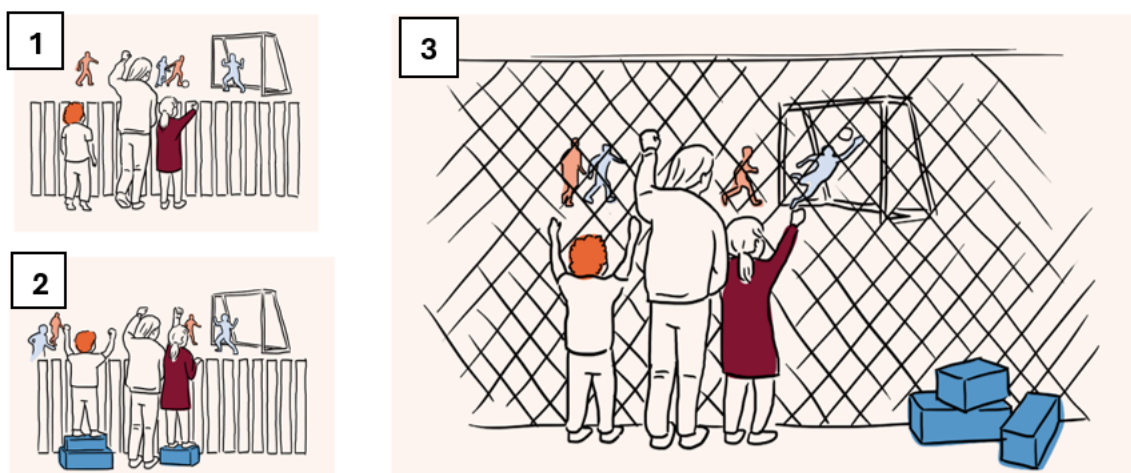
Tillgängliga lärmiljöer

Tillgängliga lärmiljöer är en del av inkluderande utbildning, vilket innebär att utbildningen ska organiseras för att alla elever ska kunna delta utifrån sina förutsättningar och lyckas i sitt lärande. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) listar tillgänglighet som en av de vägledande principerna för att nå en inkluderande utbildning (SPSM, 2023). Med tillgänglighet menas lärmiljöer där hinder identifierats och undanröjts för att alla ska kunna delta. Bilderna nedan, hämtade från [SPSM:s stödmaterial](#), visualiserar hur lärmiljöerna kan utformas:

Bild 1. Lärmiljöerna är utformade så att tillgången till lärandet begränsas av hinder som gör att vissa elever inte kan delta på lika villkor.

Bild 2. Lärmiljöerna bygger på individuella lösningar där vissa elever får stöd för att ta sig förbi hindren.

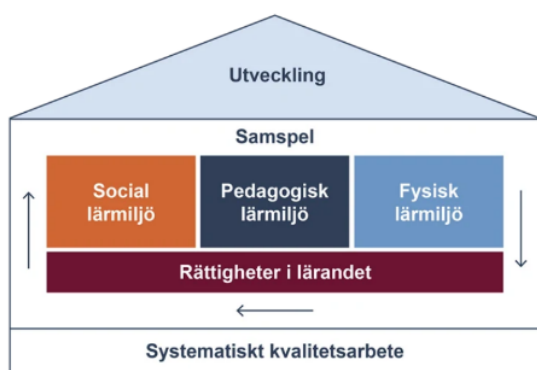
Bild 3. Lärmiljöerna är tillgängliga från början och utformad så att alla elever kan delta utan individuella sär lösningar.

Lärmiljöer kan beskrivas utifrån sociala, pedagogiska och fysiska aspekter och omfattar följaktligen hela det sammanhang och den omgivning eleven möter under sin skoldag. I propositionen 2016/17:188 beskrivs tillgängliga lärmiljöer som ”en inkluderande lärmiljö där alla elever är delaktiga och där lärandet är tillgängligt för alla, det vill säga sker i sammanhang som är socialt, pedagogiskt och fysiskt anpassade för alla” (Regeringskansliet, 2017, s. 47).

SPSM (u.å.-b) har utformat en samspelsmodell för tillgänglighet i förskola och skola. Modellen visualiseras som ett hus och kan användas som en tankemodell för samtal om tillgänglighet i utbildningssammanhang. SPSM (2024b) skriver:

Tillgänglighetsmodellen är baserad på forskning om relationen mellan människa och miljö och på det samspel som behöver ske för att möjliggöra utveckling på individnivå, gruppnivå eller organisationsnivå. Utgångspunkten är individens förutsättningar i relation till lärmiljön.

Figur: Tillgänglighetsmodell – en samspelsmodell för tillgänglig utbildning (2024).

Bilden ovan visar tillgänglighetsmodellens utformning. De fyra områdena samspelar med och påverkar varandra, vilket symboliseras av pilarna runt rutorna. Tillgänglighetsarbetet är en del av verksamheternas systematiska kvalitetsarbete och är en förutsättning för en utveckling som håller över tid (SPSM, 2024a).

SPSM (2024a) har tagit fram fyra områden, som sammanfattar det som är betydelsefullt för tillgängligheten; *social lärmiljö*, *pedagogisk lärmiljö*, *fysisk lärmiljö* och *rättigheter i lärandet*.

Social lärmiljö	Pedagogisk lärmiljö	Fysisk lärmiljö
Tillhörighet och autonomi	Planering	Innemiljö
Erkänd och trygg	Undervisning	Ljudmiljö
Samhandling och engagemang	Lärverktyg	Visuell miljö
Motivation och utmaning	Kollegialt samarbete	Utemiljö

Rättigheter i lärandet
Tillgänglighet och delaktighet
Jämlikhet och jämställdhet
Språk och kommunikation
Hälsa och utbildning

Forskning kopplat till tillgängliga lärmiljöer

Forskning visar att trygghet och studiero är avgörande för lärande och kan kopplas till tillgängliga lärmiljöer. Kunskapsresultaten påverkas direkt av om eleverna upplever lugn, struktur och en välfungerande undervisningsmiljö. Även elevers frånvaro påverkas av skolklimat: goda relationer och trygg miljö ökar närvaro, medan ett negativt klimat ökar risken för frånvaro. Andelen åtgärdsprogram kan spegla hur väl skolan lyckas möta elevers behov. Om många elever behöver extra stöd och åtgärdsprogram kan det indikera brister i lärmiljöernas tillgänglighet.

I detta avsnitt beskrivs denna forskning mer utförligt.

Skolverket (2025a) presenterade en rapport som bygger på två enkätundersökningar till huvudmän respektive rektorer inom grundskolan, där syftet var att ge en nationell bild av arbetet för att erbjuda tillgängliga lärmiljöer för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF). Resultatet visar att de flesta av rektorerna bedömer att det är vanligare med upprepad eller längre frånvaro bland elever med NPF-diagnoser eller liknande utmaningar. Rektorerna beskriver svårigheter med att anpassa skollokaler efter elevernas behov, att skolans resurser ofta inte räcker till för att möta elevernas behov, att det finns stora behov av kompetensutveckling främst bland personal men även inom elevhälsans personal. I rapporten skriver Skolverket fram att lärmiljöerna behöver göras mer tillgängliga för elever med NPF eller liknande utmaningar.

Forskning visar att tillgängliga lärmiljöer, där fysisk, pedagogisk och social miljö samt rättigheter i lärandet samspekar, gynnar alla elever – inte bara de med NPF-diagnoser eller liknande utmaningar (Barret, Zhang, Davies och Barret, 2013; Ifous, 2019; Skolinspektionen, 2023b).

Elever i behov av anpassningar och särskilt stöd kommer alltid att finnas. SPSM (u.å.-a) menar att en målsättning ändå bör vara att dessa elever ska vara så få som möjligt genom att, inom ramen för den ordinarie klassrumsundervisningen, ska erbjudas en bred bas då det gäller ledning och stimulans. Man skriver vidare att om många elever i ett klassrum behöver extra anpassningar, finns det anledning att som en första åtgärd se över om något kan förbättras gällande lärmiljöernas tillgänglighet.

Trygghet, studiero och kunskapsresultat

I SPSM:s remissvar (2021) gällande Nationell plan för trygghet och studiero (Departementsserien, 2021:13) betonas vikten av skolans förebyggande och främjande arbete för ökad trygghet och studiero. En central aspekt av tillgängliga lärmiljöer är att skapa trygghet och studiero för alla elever. SPSM lyfter särskilt vikten av tillgängliga lärmiljöer och anpassningar för att alla elever, oavsett behov, ska kunna uppleva studiero.

Begreppen trygghet och studiero är centrala för att skapa tillgängliga och inkluderande lärmiljöer. Flera skolmyndigheter har definierat begreppen på liknande sätt, men med olika betoningar: Skolverket (2025d) skriver att eleverna ska känna sig trygga i både den inre och yttre miljön i skolan, vilket även inkluderar annan verksamhet än undervisning som exempelvis raster och skolmåltider. Skolverket skriver vidare att med studiero menas att det finns goda förutsättningar för eleverna att koncentrera sig på undervisningen och betonar huvudmannens ansvar att säkerställa att skolan bedriver ett förebyggande arbete för att skapa studiero och trygghet.

Även Skolinspektionen (2020) lyfter att studiero innebär att eleverna har möjlighet att fokusera på sitt skolarbete samt att begreppen trygghet och studiero är nära relaterade, men är separata begrepp. Trygghet anses ofta hänga ihop med skolans värdegrundsarbete och kan öka genom insatser som främjar respekt och goda relationer. Trygghet skulle således kunna kopplas till social lärmiljö i SPSM:s tillgänglighetsmodell.

En systematisk översikt från Skolforskningsinstitutet (2021) framhåller att lärares ledarskap, tydliga strukturer och positiva relationer är avgörande för att skapa studiero, vilket i sin tur har en direkt koppling till kunskapsutveckling. Studiero skulle alltså kunna kopplas till området pedagogisk lärmiljö i SPSM:s tillgänglighetsmodell.

Forskning visar att trygghet och studiero är avgörande förutsättningar för lärande. Skolmiljöer som präglas av trygghet, studiero, tillhörighet och välmående ger bättre möjligheter för alla elever att utvecklas och nå kunskapsmålen (Skolforskningsinstitutet, 2021; SOU 2025:8, s. 43 ff.).

I Skolverkets rapport (2024a) ”Elevers trygghet och studiero – En fördjupning av resultaten i PISA 2022” refereras till internationell forskning. Skolverket anser att det i forskning finns ett brett stöd för att ett positivt skolklimat där skolan upplevs som en trygg plats är gynnsamt för elevernas prestationer i skolan samt att en välfungerande undervisningssituation med studiero i undervisningsmiljön är en förutsättning för elevers lärande. Vidare påpekas att en faktor som har stor inverkan på elevers resultat är socioekonomisk bakgrund. Elever som av olika skäl har sämre förutsättningar för kunskapsinläring drabbas extra hårt när flera negativa faktorer samvarierar i skolan.

Upplevelse av trygghet och studiero har således också stor betydelse för kunskapsresultaten. Resultaten från Timss 2023 Longitudinal Study, bekräftar denna bild. Studien visar att elever som upplever hög grad av studiero i klassrummet presterar bättre på Timss-provet i både matematik och naturvetenskap, oavsett årskurs (Skolverket, 2025c).

Skolfrånvaro

I forskningsöversikten *Skolans insatser för att främja närvaro och förebygga frånvaro för alla elever* (SPSM, 2025) beskrivs kopplingen mellan skolklimat och skolnärvaro. Ett positivt skolklimat är en skyddsfaktor och kan inbegripa sociala, pedagogiska och fysiska skolmiljön. Goda relationer mellan elever och lärare samt studiero kan utgöra delar i ett positivt skolklimat. I forskningsöversikten pekar man på att ett negativt skolklimat, exempelvis att bli utsatt för kränkningar eller dålig relation mellan lärare och elev, således är en riskfaktor för skolfrånvaro.

Skolinspektionen (2016) hänvisar till forskning i sin granskning, där man pekar på att ju tidigare ströfrånvaro och frånvaro fångas upp desto större är sannolikheten att lyckas få tillbaka eleven till skolan. För att tidigt upptäcka elevers frånvaro krävs väl fungerande rutiner och rapporteringssystem som möjliggör kartläggning, uppföljning och analys.

Särskilt stöd och åtgärdsprogram

Enligt Skollagen (SFS 2010:800) 3 kap. 2 § ska alla elever ges den ledning och stimulans de behöver för att, utifrån sina egna förutsättningar, utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Detta innebär att skolans lärmiljöer behöver utformas så att de kan möta elevers olikheter, förutsättningar och behov (Skolverket, 2022).

Skolinspektionen (2023a) lyfter att det ibland råder tveksamhet på skolor kring när elevers behov ska mötas genom ledning och stimulans, extra anpassningar eller särskilt stöd. Denna osäkerhet riskerar att försvåra arbetet med att tidigt identifiera vilka insatser som är mest ändamålsenliga. Skolinspektionen (2020) betonar dessutom att ”Vår erfarenhet över tid visar att många skolor saknar ett tydligt och strukturerat arbetssätt kring särskilt stöd” (s. 24).

Avsaknaden av ett systematiskt arbetssätt kan leda till att fokus i utredningar av särskilt stöd hamnar ensidigt på elevens individuella svårigheter, snarare än på elevens skolsituation och de miljöer hen befinner sig i. Nilholm och Göransson (2019) menar att ett sådant individfokus riskerar att osynliggöra betydelsen av helheten och de faktorer i lärmiljöerna som påverkar elevens möjligheter att lyckas.

Metod och begrepp

Som utgångspunkt för uppdraget genomfördes en nulägesvärdering med stöd av SPSM:s ”Påståenden för nulägesvärdering”. Rektorer och elevhälsopersonal gjorde självskattningar av lärmiljöerna. Elevhälsans olika professioner och perspektiv möjliggjorde en bredare dialog i nulägesvärderingen.

För att underlätta analys av materialet har svarsalternativen i självskattningarna fått ett värde. Svartsalternativet ”stämmer inte alls” har fått värde 1, ”stämmer delvis” har fått värde 2, ”stämmer till stor del” har fått värde 3 och ”stämmer helt” har fått värde 4. Därigenom går det att summera hur skolorna svarat i självskattningarna.

Därtill har rektorer och elevhälsopersonal på varje skola valt ut 1–3 prioriterade områden att arbeta vidare med inom tillgängliga lärmiljöer. Dessa prioriterade områden är också en del av uppdragets analysarbete.

Därutöver belyser utredningen resultaten från nulägesvärderingen i förhållande till några andra data med koppling till lärmiljöerna:

- Elevsvar i Skolinspektionens skolenkät (vt-25)
- Andel åtgärdsprogram (vt-25)
- Andel skolfrånvaro (vt-25)
- Kunskapsresultat (vt-25)

Vid tolkning av data som bygger på självskattning är det avgörande att ha i åtanke metodens inneboende begränsningar och kontextuella faktorer. Självskattning speglar respondenternas upplevelser och bedömningar – inte nödvändigtvis objektiva fakta. Därför bör resultaten betraktas som indikationer snarare än absoluta sanningar.

Några generella saker att beakta:

Subjektivitet och bias: Respondenterna kan överskatta eller underskatta svaren i självskattningarna, den s.k. Dunning-Kruger-effekten (Gignac & Zajenkowski, 2020; Kruger & Dunning, 1999).

- Tolkning av skalor: Vad som upplevs som “stämmer inte” till “stämmer helt” kan variera stort mellan respondenterna.
- Kontextberoende svar: Respondenternas arbetsmiljö, arbetsbelastning eller relation till frågeställaren kan påverka svaren.
- Urval och representativitet: Vem som svarar – och vem som inte gör det – kan påverka resultatens generaliserbarhet.

Det är således viktigt att ha med sig att metodens begränsningar gör att resultaten bör tolkas som indikatorer snarare än exakta mått.

I rapportens diagram där enheternas resultat presenteras är skola 1–14 är F–6-skolor och skola 15–18 är 7–9-skolor.

I rapporten används begreppen ”tillgängliga lärmiljöer” eller ”lärmiljöernas tillgänglighet” genomgående i den betydelse som beskrivs i avsnittet ”Tillgänglig lärmiljö.

I rapporten används även tre begrepp med betydelseskilnader.

- **Nulägesvärdering** avser det samlade genomförandet av SPSM:s stödmaterial ”Påståenden för nulägesvärdering”, där verksamheten bedömer sin tillgänglighet inom social, pedagogisk och fysisk lärmiljö samt rättigheter i lärandet.
- **Självskattning** avser metoden där rektorer och elevhälsopersonal skattar sin verksamhet utifrån SPSM:s fyrgradiga skala (stämmer inte – stämmer helt).
- **Skattning** avser de faktiska svaren och medelvärdena som ligger till grund för analysen. Dessa definitioner används konsekvent i rapporten för att tydliggöra skillnaden mellan metod, genomförande och resultat.

En referensgrupp har funnits kopplad till uppdraget och hade framför allt möjlighet att komma med synpunkter på inledande vägval samt synpunkter på utrednings slutrapport.

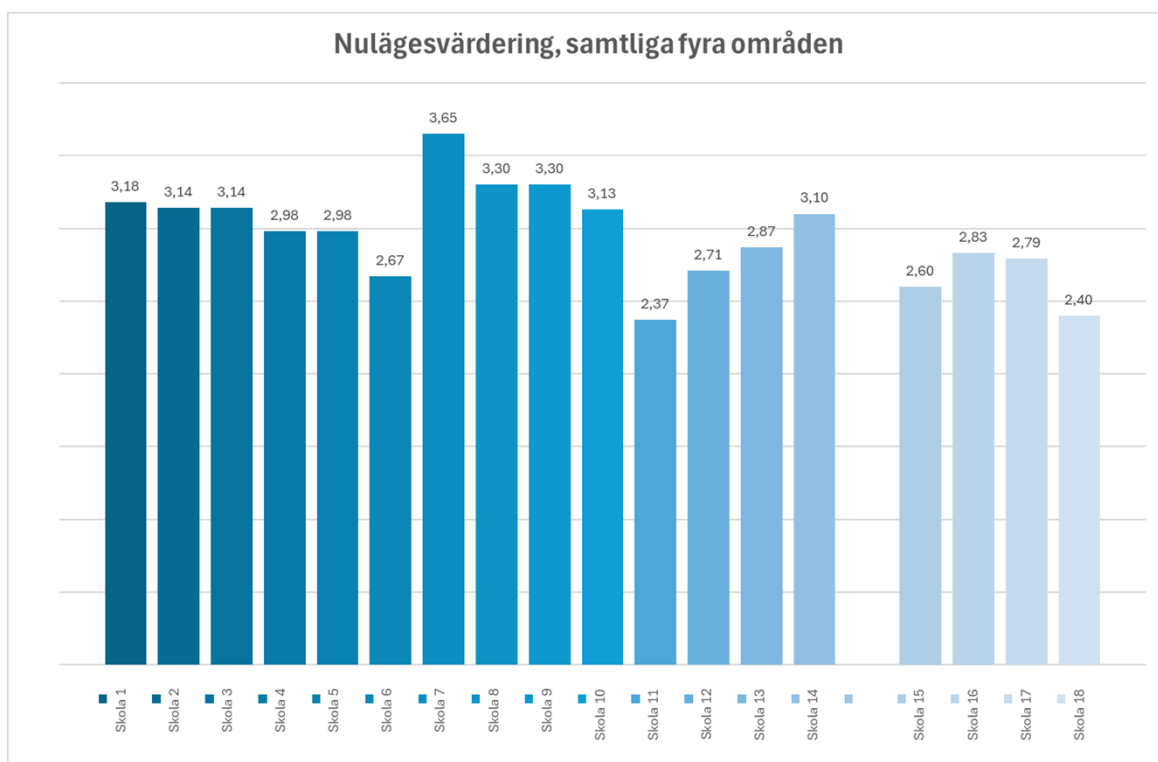
Analys av nuläget

Skolornas värdering av lärmiljöerna ger huvudmannen ett värdefullt underlag för det fortsatta strategiska arbetet på huvudmannanivå. Genom att identifiera vilka områden som skattas högt respektive lågt kan huvudmannen till exempel:

- Upptäcka styrkor och goda exempel som kan spridas och inspirera andra skolor.
- Synliggöra utvecklingsbehov och prioritera insatser där de gör störst skillnad för elevernas lärande.
- Följa upp och utvärdera effekter av insatser och se om de leder till förbättringar i lärmiljöerna.
- Stärka dialogen mellan huvudman och skolor genom att skapa en gemensam bild av nuläget och en grund för gemensamma mål.

En översiktsbild gör det möjligt att arbeta långsiktigt och strategiskt för att höja kvaliteten och skapa likvärdiga förutsättningar för alla elever. Tanken med nulägesvärderingen är dock först och främst att analyser ska göras på enhetsnivå utifrån resultaten i självskattningarna som genomfördes under vårterminen 2025.

På huvudmannanivå är det intressant att sammanställa resultaten från skolornas nulägesvärdering för att undersöka mönster. Skattningarna analyseras på olika nivåer; den sammantagna helhetsbilden, de fyra olika områdena var för sig och specifika påståenden inom de olika kategorierna av lärmiljöerna.

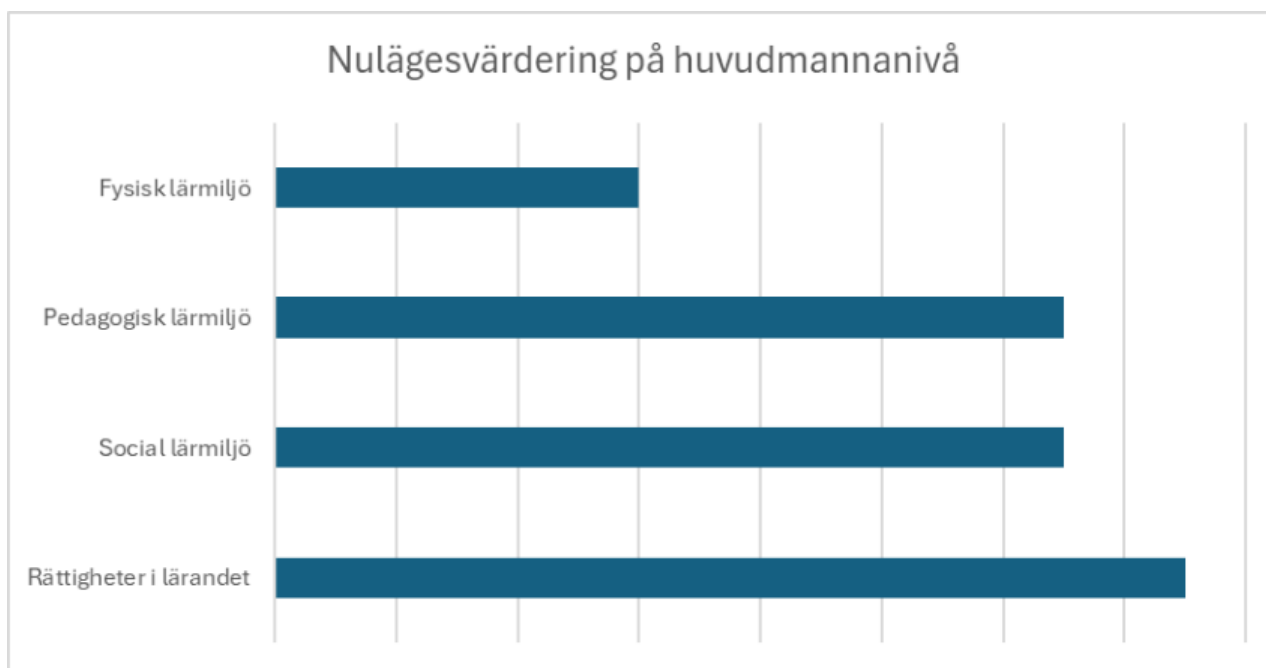
Diagrammet ovan visar skolornas skattningar av lärmiljöer sammantaget inom de fyra områdena; *social lärmiljö*, *pedagogisk lärmiljö*, *fysisk lärmiljö* och *rättigheter i lärandet*. Resultaten från nulägesvärderingen visar att samtliga skolor har ett snitt över 2,0 på en

fyrgradig skala där 1 står för stämmer inte alls, 2 står för stämmer delvis, 3 står för stämmer till stor del och 4 står för stämmer helt.

Det finns skillnader i hur skolorna skattar sin lärmiljö sammantaget, där den skola som skattar sig lägst har ett genomsnitt på 2,37 och den som skattar sig högst ligger på 3,59. Den områdesövergripande bilden är att spridningen mellan F–6-skolorna är större än spridningen mellan 7–9-skolorna.

Spridningen säger kanske inte så mycket om de faktiska skillnaderna i lärmiljöerna mellan skolorna men det finns ett värde för huvudmannen att reflektera över skillnaderna i skattningarna mellan F–6-skolor och 7–9-skolor. I det fortsatta arbetet med att analysera verksamheternas lärmiljöer på huvudmannanivå finns nu ett nuläge att utgå ifrån i förbättringsarbetet.

Resultaten indikerar att skolor kan behöva utveckla gemensam och fördjupad kunskap om tillgängliga lärmiljöer och vad detta kan innebära i praktiken.

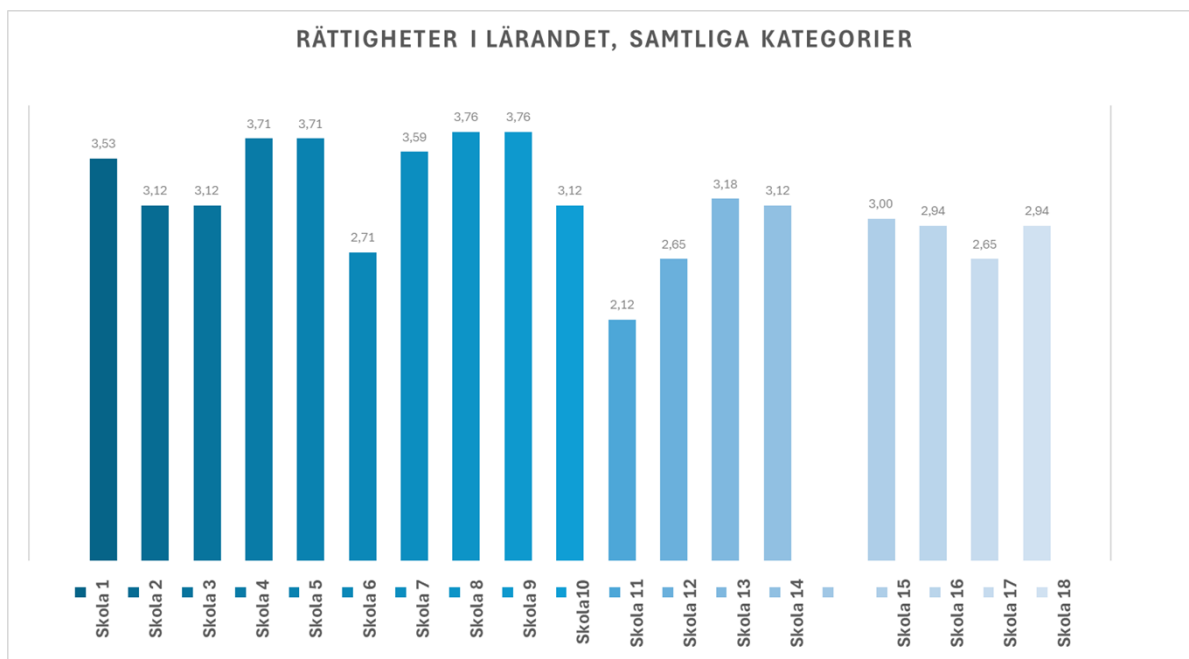

Resultaten från nulägesvärderingen blir än mer intressant för huvudman när lärmiljöerna betraktas utifrån uppdelningen i SPSM:s områden. Området *rättigheter i lärandet* har skattats allra högst av skolorna sammantaget. *Pedagogisk lärmiljö* och *social lärmiljö* har skattats något lägre medan *fysisk lärmiljö* är det område som har skattats allra lägst.

Delar av den fysiska lärmiljön är svår, eller omöjlig, för skolan att själv påverka. Dessa frågor bör hanteras av huvudman inom ramen för det övergripande arbetet när det gäller lokalplanering och underhåll. Det är dock viktigt att påpeka att det finns mycket inom den fysiska lärmiljön som går att påverka på skolnivå, som exempelvis ljudmiljön i klassrummet och att minimera trängsel vid matsal och i korridorer.

Rättigheter i lärandet är det område som handlar om skolans skyldighet att ge alla elever likvärdiga förutsättningar för lärande, oavsett bakgrund, behov eller förutsättningar. Om rättigheterna inte uppfylls riskerar det att skapas ojämlikhet och bristande rättssäkerhet. Det handlar om att lärandet är förankrat i skollagen, läroplanen, barnkonventionen och internationella konventioner. Att arbeta med detta område är därför inte bara en kvalitetsfråga, utan en juridisk skyldighet. Detta område är alltså en grundpelare för helheten.

Att resultaten från nulägesvärderingen visat att rättigheter i lärandet är ett område där skolorna skattar sig relativt högt, jämfört med de andra områdena, kan vara en god utgångspunkt i det fortsatta förbättringsarbetet gällande tillgängliga lärmiljöer.

Inom området *rättigheter i lärandet* finns fyra kategorier: Tillgänglighet och delaktighet, jämlikhet och jämställdhet, språk och kommunikation samt hälsa och lärande.

Även om rättigheter i lärandet på skolövergripande nivå är det område som är skattat högst så finns det stora skillnader mellan skolorna. Den skola som har skattat sig lägst har ett medelvärde för påståendena inom området på 2,12. De skolor som har skattat sig högst har ett medelvärde på 3,75. Inom området *rättigheter i lärandet* finns det stora skillnader mellan F–6-skolorna. Mellan 7–9-skolorna är skillnaderna relativt små.

Inom detta område har följande påståenden generellt skattats högst:

Tillgänglighet och delaktighet:

- I vår verksamhet har vi kännedom om hur tillgänglig vår organisation är för barn och elever med funktionsnedsättning (3,4).

Jämlikhet och jämställdhet:

- I vår verksamhet har vi god kunskap och diskriminering och kränkande behandling (3,4)

Hälsa och lärande

I vår verksamhet arbetar vi för att främja varje barns och elevs hälsa och välbefinnande (3,4)

- I vår verksamhet strävar vi efter att förebygga psykisk ohälsa (3,4)

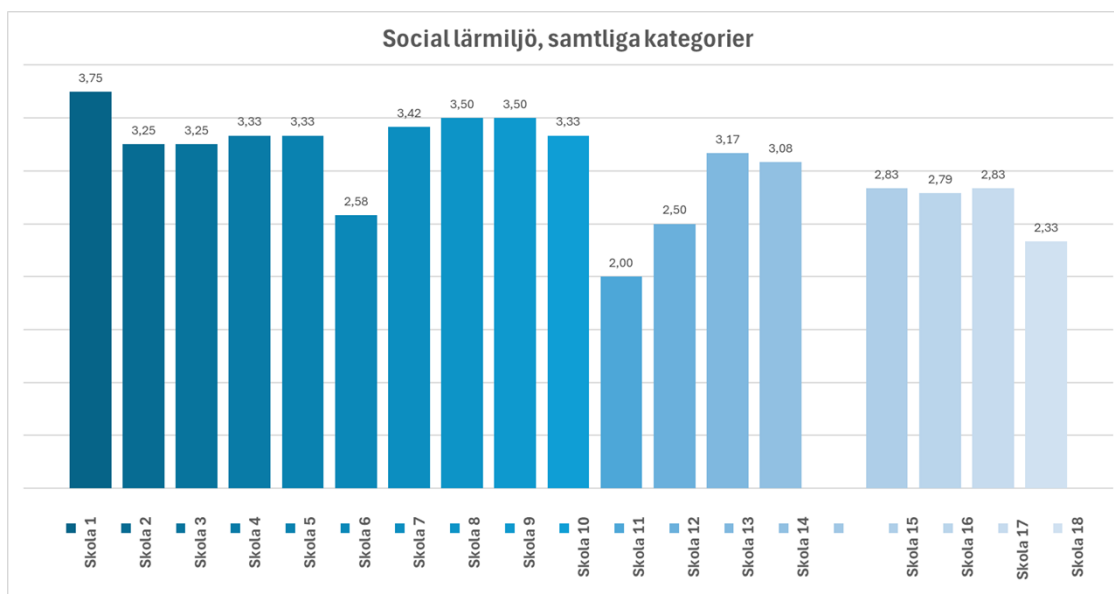
Följande påstående har generellt skattats lägst:

Språk och kommunikation

- I vår verksamhet erbjuder vi en språkligt tillgänglig miljö för barn och elever med funktionsnedsättning (2,7)

Inom varje område har skolorna haft möjlighet att skriva kommentarer som frisvar. Det finns skolor som beskriver att man behöver stärka arbetet med att upptäcka kränkningar av elever som har svårt att kommunicera och att man behöver utveckla tillgängligheten i lärmiljöerna, särskilt för elever med autism. En skola kommenterar att man behöver göra samma framsteg inom språk och kommunikation som anpassad grundskola F–6, redan gjort.

Eftersom det är stora skillnader i skolornas skattningar i nulägesvärderingen gällande rättigheter i lärandet på F–6-skolorna, kan det ur ett huvudmannaperspektiv kan vara intressant att djupare studera dessa skillnader och orsaker till skillnaderna.

Inom området social lärmiljö finns fyra kategorier: tillhörighet och autonomi, erkänd och trygg, samhandling och engagemang samt motivation och utmaning.

Social lärmiljö är det område av lärmiljöerna som har störst skillnad mellan skolorna, där den skola som skattar sig lägst har ett medelvärde på 2,0. Den skola som skattar sig högst har ett medelvärde på 3,75. Även inom detta område är spridningen störst mellan F–6-skolorna medan 7–9-skolorna har skattat sig relativt lika.

Inom område social lärmiljö har följande påståenden generellt skattats högst:

Erkänd och trygg

- I vår verksamhet agerar vi på det som elever berättar om trygghet och studiero (3,5)

Samhandling och engagemang

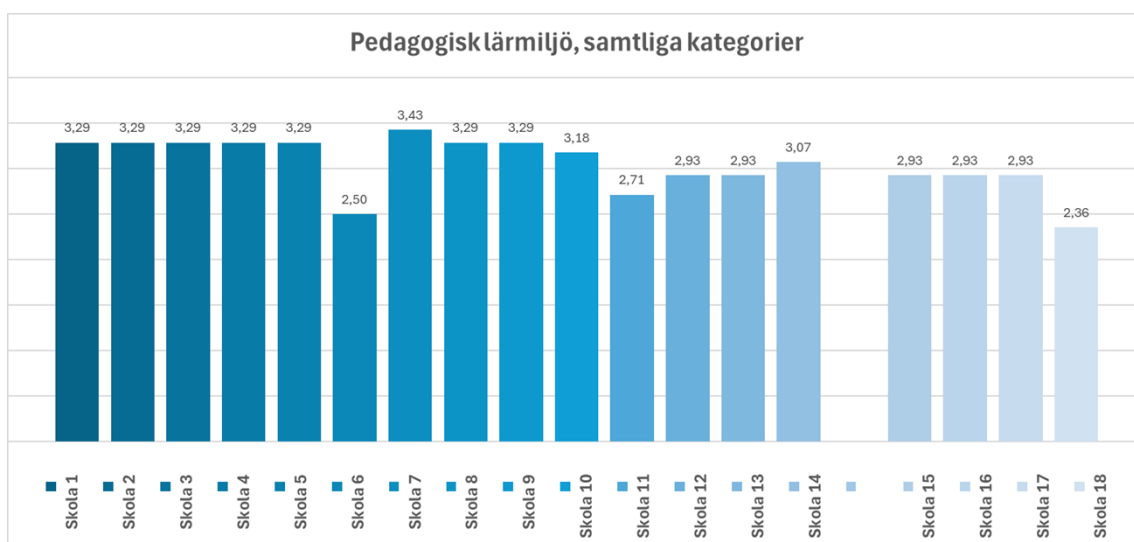
- I vår verksamhet strävar vi efter att varje elev ska få öva på att samarbeta med andra i lärandet (3,5)

Följande påstående har generellt skattats lägst:

Tillhörighet och autonomi

- I vår verksamhet ger vi varje barn och elev möjlighet till inflytande över sin dag i skolan (2,6)

Eftersom flera skolor inom det sociala lärmiljöområdet har skattat lågt när det gäller elevers inflytande över sin dag samt varierande arbetsätt, kan det vara värdefullt för dessa skolor att närmare undersöka elevernas åsikter och erfarenheter kring detta.

Inom området pedagogisk lärmiljö ingår fyra kategorier: planering, undervisning, lärverktyg samt kollegialt samarbete. Resultat från självskattningarna visar att detta är det område där skolorna generellt har skattat sig mest lika. Spridningen mellan den skola som skattat sig högst, med ett medelvärde på 3,43, och den skola som skattat sig lägst, med ett medelvärde på 2,5, är den minsta av de fyra lärmiljöområdena.

Inom område pedagogisk lärmiljö har följande påstående generellt skattats högst:

Kollegialt samarbete

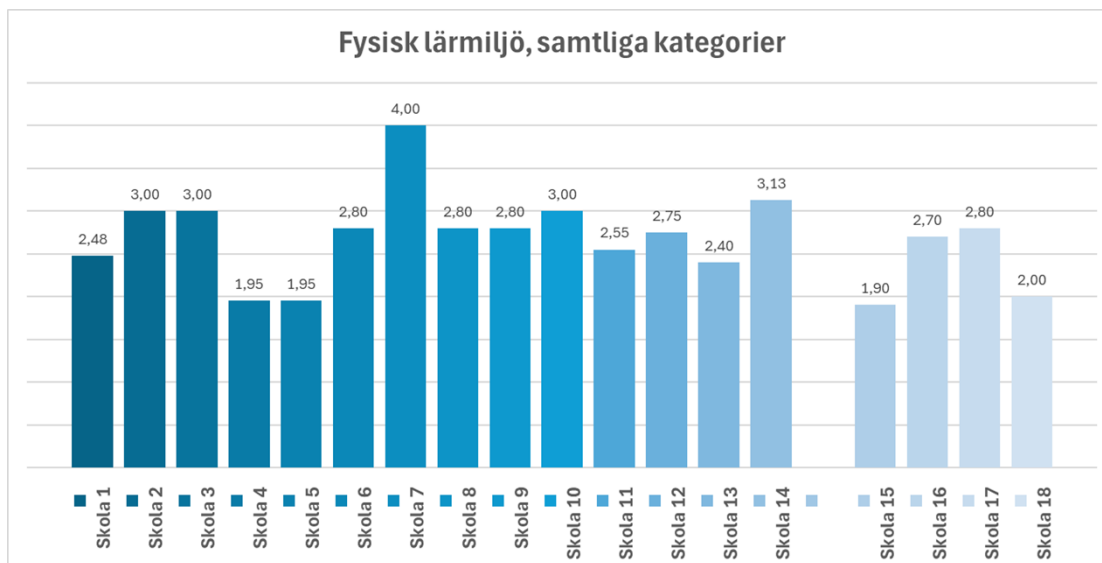
- I vår verksamhet har vi fungerande rutiner och samverkansformer (3,6)

Följande påstående har generellt skattats lägst:

Lärverktyg

- I vår verksamhet följer vi systematiskt upp hur lärverktygen fungerar som stöd i lärandet (2.5)

Resultaten från självskattningarna indikerar att lärverktyg kan vara ett utvecklingsområde. Skolorna kan behöva se över vilka lärverktyg som erbjuds och följa upp om lärverktygen fungerar som stöd i lärandet eller inte.

Inom området fysisk lärmiljö ingår fyra kategorier: innemiljö, ljudmiljö, visuell miljö samt utemiljö. Resultaten från självskattningarna visar att fysisk lärmiljö är det område där skolorna sammantaget har skattat sig lägst. Bortsett från två skolor är detta även ett område där skolorna i stort har skattat sig relativt jämt. När det gäller 7–9-skolorna framträder dock större variation, där två skolor skattar sig runt 2,0 och två skolor runt 2,8.

Inom område fysisk lärmiljö har följande påståenden generellt skattats högst:

Innemiljö

- I vår verksamhet arbetar vi för att minimera trängsel exempelvis i matsalen, dörröppningar och korridorer (3,6)

Ljudmiljö

- I vår verksamhet arbetar vi för en god ljudmiljö under hela dagen (3,6)

Följande påstående har generellt skattats lägst:

Utemiljö

- I vår verksamhet finns det skydd för olika väderlekar (1,7)

I de frisvar inom område *fysisk lärmiljö* som inkommit, beskrivs bland annat att lärmiljö och lokaler kan upplevas som kraftigt föråldrade, slitna och inte anpassade för dagens behov. Ytterligare kommentarer beskriver att inredning och ytskikt är gamla och uttjänta, ljudmiljön är bristfällig med tunna väggar och brusande ventilation samt att värmesystem behöver åtgärdas.

Andra kommentarer är att man saknar ändamålsenliga uppehålls- och "hängytor" för äldre elever och viktiga utemiljöfunktioner såsom solskydd och busskur. I andra kommentarer nämns att trafikmiljön kring skolan är otrygg, med en hårt trafikerad väg intill. En skola uttrycker att man i praktiken saknar en fungerande skolgård.

Som tidigare nämnts så är fysisk lärmiljö ett område där skolorna pekar på flera brister de inte själva kan påverka och som huvudman fortsatt behöver arbeta vidare med.

Skolornas prioriterade förbättringsområden

Rättigheter i lärandet	Social lärmiljö	Pedagogisk lärmiljö	Fysisk lärmiljö
Blåsut Brålanda Frände/Röse Granås Mariedal Mulltorp Rånnum Skerrud Tärnan Öxnered	Brålanda Holmängen Mariedal Onsjö Skerrud	Blåsut Frände/Röse Granås Holmängen Mulltorp Onsjö Rånnum Tärnan Öxnered	Blåsut Brålanda Granås Mulltorp Onsjö Skerrud
Dalbo Silvertärnan Torpa Vänerparken	Silvertärnan Torpa Vänerparken	Dalbo Silvertärnan Torpa Vänerparken	

Bilden ovan visar inom vilka områden i lärmiljön som skolorna i Vänersborg främst valt att göra 1–3 förbättringsarbeten, utifrån resultaten i nulägesvärderingarna som gjordes i slutet av vårterminen 2025.

Rättigheter i lärandet och *pedagogisk lärmiljö* är de två områden som flest skolor har prioriterat. F–6-skolorna har också i viss utsträckning pekat ut förbättringsarbeten inom *social lärmiljö* och *fysisk lärmiljö*. 7–9-skolorna har pekat ut förbättringsarbeten inom *rättigheter i lärandet*, *social lärmiljö* och *pedagogisk lärmiljö*. Ingen 7–9-skola har pekat ut förbättringsarbeten inom *fysisk lärmiljö*.

Fysisk lärmiljö är det område där minst antal F–9-skolor har valt ut prioriterade förbättringsområden. Det kan ju tyckas märkligt med tanke på att det är det område som skattas lägst av skolorna. Dock är *fysisk lärmiljö* ett område där flera skolor påpekar att det på enhetsnivå är svårt att påverka vissa delar som till exempel är kopplade till planlösningar, investeringar och större underhåll.

Rättigheter i lärandet är det område där skolorna skattar sig högst. Samtidigt är det ett område där flest skolor har pekat ut förbättringsarbeten. Om tillgänglighetsmodellen (figur s.7) där *rättigheter i lärandet* ligger som en bas – betraktas som en grund för arbetet med övriga lärmiljöområden – är det logiskt att skolorna prioriterar fortsatt arbete med området även om man redan skattar sig högt gällande *rättigheter i lärandet*.

Skolorna kan göra olika värderingar för vilka områden och frågor som är viktigast för lärmiljön, till exempel utifrån sin lokala kontext, och därmed också välja förbättringsarbeten utifrån dessa värderingar.

Vid sammanställning av skolornas prioriterade områden synliggjordes följande förbättringsområden som man valt arbeta med:

Rättigheter i lärandet

- Elevdelaktighet i läroprocesser
- Bedömningskultur som främjar utveckling och hälsa
- Rätt att lyckas – att bli sedd som kompetent

Pedagogisk lärmiljö

- Tillgänglig undervisning för alla
- Höga, positiva och rimliga förväntningar
- Systematiskt arbete med extra anpassningar och särskilt stöd
- Lärverktyg och kompensatoriska hjälpmedel
- NPF-anpassningar

Social lärmiljö:

- Trygghet och positivt skolklimat
- Språkbruk och socialt samspel
- Förebyggande arbete mot kränkande behandling

Fysisk lärmiljö:

- Ljudmiljö och visuell miljö
- Möblering och rumslig struktur
- Utemiljö som stöd för återhämtning och aktivitet

Uppföljning av skolornas arbete med att förbättra lärmiljöernas tillgänglighet bör tydligt ingå i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete, eftersom detta arbete är av vikt för en inkluderande utbildning.

Analys av nuläget i förhållande till andra perspektiv

Resultaten från självskattningarna av lärmiljöerna ger en bild av hur skolorna bedömer sina egna förutsättningar och arbetssätt. För att bredda och nyansera denna bild har utredningen kompletterats med ytterligare underlag. Elevsvar i Skolinspektionens skolenkät, data om särskilt stöd och åtgärdsprogram, skolfrånvaro samt kunskapsresultat har valts eftersom de belyser lärmiljöerna ur elevers perspektiv och genom verksamhetsnära utfall. Tillsammans ger dessa underlag möjlighet att sätta resultaten från självskattningarna i ett bredare sammanhang.

Elevsvar i Skolinspektionens skolenkät 2025

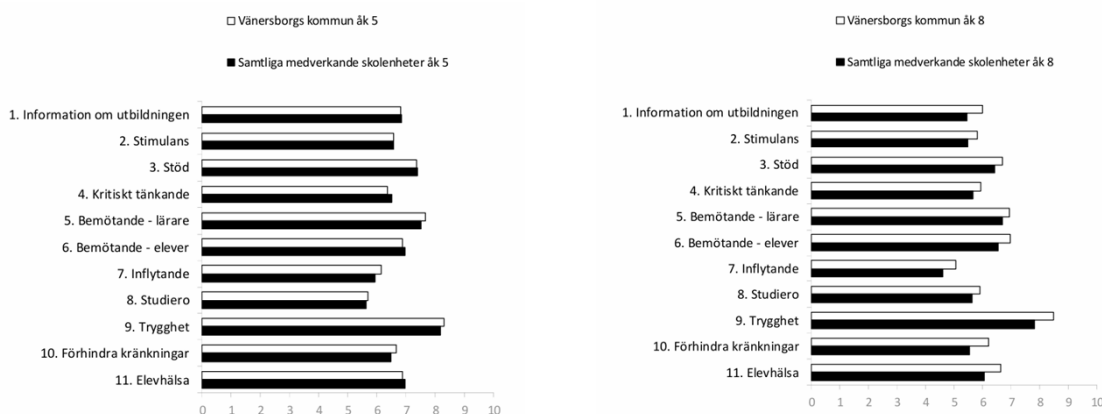
Barnrätt är det övergripande ramverket som utgår från barnkonventionen. Det är grunden för allt arbete som rör barn. Barnombudsmannen har definierat tre perspektiv när det gäller barns rättigheter: barnets perspektiv, barnperspektiv och barnrättsperspektiv. Alla dessa tre perspektiv är viktiga i arbetet för tillgängliga lärmiljöer.

Årligen genomför Skolinspektionen en skolenkät, där en del riktar sig till elever i årskurs 5 och årskurs 8, vårdnadshavare och pedagogisk personal. Syftet med enkäten är att få en samlad bild av den sociala och pedagogiska miljön på varje skola. Resultaten sammanfattas främst inom två centrala områden: trygghet och studiero (Skolinspektionen, u.å.-b).

Lärmiljöerna kan till exempel utvärderas utifrån elevsvar på frågor i skolenkäten och också jämföras med de självskattningar som skolorna gör. Genom ett sådant tillvägagångssätt kan barnens perspektiv fångas upp i det fortsatta arbetet med tillgängliga lärmiljöer.

Enkätdelen till elever är indelad i tolv frågeområden: *Information, stimulans, stöd, kritiskt tänkande, bemötande – lärare, bemötande – elever, inflytande, studiero, trygghet, förhindra kränkningar, elevhälsa, övergripande nöjdhet* (Skolinspektionen, u.å.-a).

För att belysa ett frågeområde från flera perspektiv används två till fem frågor per frågeområde (utom för det sista frågeområdet som endast har en fråga). Frågorna inom ett område sammanfattas i ett index, som kan ge en övergripande bild av resultatet. Indexvärdet ligger mellan 0–10, där ett högt indexvärde indikerar en positiv uppfattning.

För att få en bild av hur elever i Vänersborg upplever trygghet och studiero kan en jämförelse göras med riket. I diagrammen ovan framkommer att Vänersborgs kommun har ett index över eller lika inom samtliga frågeområden förutom *kritiskt tänkande, bemötande elever* och *elevhälsa* för årskurs 5. För årskurs 8 ligger index, jämfört med riket, över eller lika inom samtliga frågeområden.

Utifrån elevernas svar i skolenkäten för Vänersborgs kommun har följande frågeområden lägst indexvärde för årskurs 5: *studiero* (5,7) och *inflytande* (6,2), *kritiskt tänkande* (6,6) samt *stimulans* (6,6). Högst indexvärde för årskursen har område *trygghet* (8,3) och *bemötande – lärare* (7,7).

Lägst indexvärde för årskurs 8 har följande områden: *inflytande* (5,0), *stimulans* (5,8), *kritiskt tänkande* (5,9) och *studiero* (5,9). Högst indexvärde för årskursen har område *trygghet* (8,5) och *bemötande – elever* (7,0).

Således kan konstateras att för båda årskurserna är *trygghet* ett område där indexvärdet ligger högst samt att indexvärdet för *inflytande, studiero, stimulans* och *kritiskt tänkande* ligger lägst.

Enligt forskning kan trygghet kopplas till social lärmiljö (Skolinspektionen, 2020; Skolverket, 2024a; Skolverket 2025d; SOU 2025:8). När elevernas svar i skolenkäten jämförs med skolornas skattningar i nulägesvärderingarna av social respektive pedagogisk lärmiljö

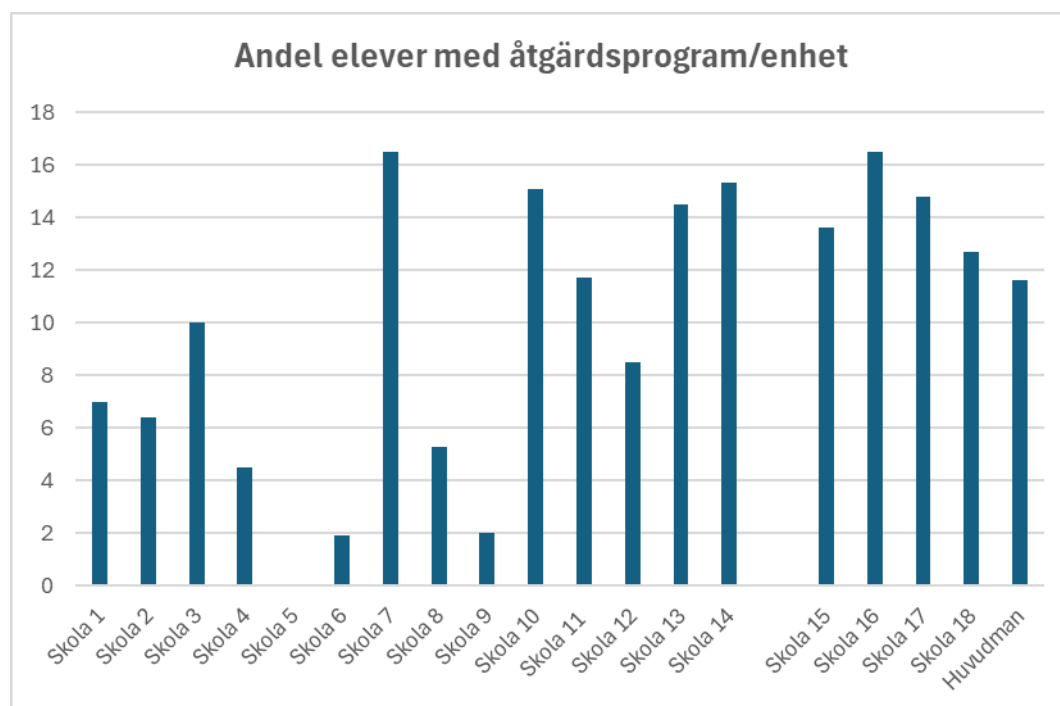
som rektorer tillsammans med elevhälsopersonal gjort på sina skolor, finns det viss samstämmighet.

Elevsvaren i skolenkäten konfirmerar bilden av att eleverna generellt upplever sig trygga i skolan. Jämför man denna data skolvis framgår att det finns skolor som har en samstämmig positiv bild av social lärmiljö och trygghet i skolan och det finns andra skolor som har samstämmig men lite mer negativ bild.

Forskning (Skolforskningsinstitutet, 2021; Skolverket 2024a; Skolverket 2025c; SOU 2025:8) visar att studiero kan kopplas till den pedagogiska lärmiljön. Elevsvaren i skolenkäten konfirmerar inte lika tydligt samstämmighet kring bilden av den pedagogiska lärmiljön som den sociala. I nulägesvärderingen skattar rektor och elevhälsa exempelvis den pedagogiska lärmiljön högst av högstadieskolorna (2,93) men eleverna på skolan skattar studieron lägre (indexvärde 5,5), vilket är lägre än kommunens snitt.

Det finns flera troliga förklaringar till skillnader; exempelvis att SPSM:s påståenden även omfattar organisation, rutiner och arbetsätt medan elevenkäten är mer upplevelsebaserad och situationsnära. I det fortsatta arbetet med tillgängliga lärmiljöer är det ändå intressant att förhålla sig till elevsvaren i skolenkäten för att få med sig barnets röst. Elevenkäten kan då också behöva kompletteras med ytterligare data, till exempel intervjuer eller fokusgrupper för att stärka barnrättsperspektivet i förbättringsarbetet.

Andel åtgärdsprogram

Bilden ovan visar andelen elever med minst ett åtgärdsprogram under vårterminen 2025 i barn- och utbildningsförvaltningens skolor. På huvudmannanivå hade 11,6 procent av eleverna åtgärdsprogram vårterminen 2025. I riket hade 6,7 procent av eleverna i ett åtgärdsprogram i grundskolan läsåret 2024/25.

På F–6-skolorna är spridningen stor när det gäller andelen elever med åtgärdsprogram under vårterminen 2025. En skolenhet hade inga elever alls med åtgärdsprogram och den skolenhet som hade högst andel med åtgärdsprogram hade 32,1 procent. På huvudmannanivå hade 9,9 procent av eleverna i F–6 ett åtgärdsprogram vårterminen 2025.

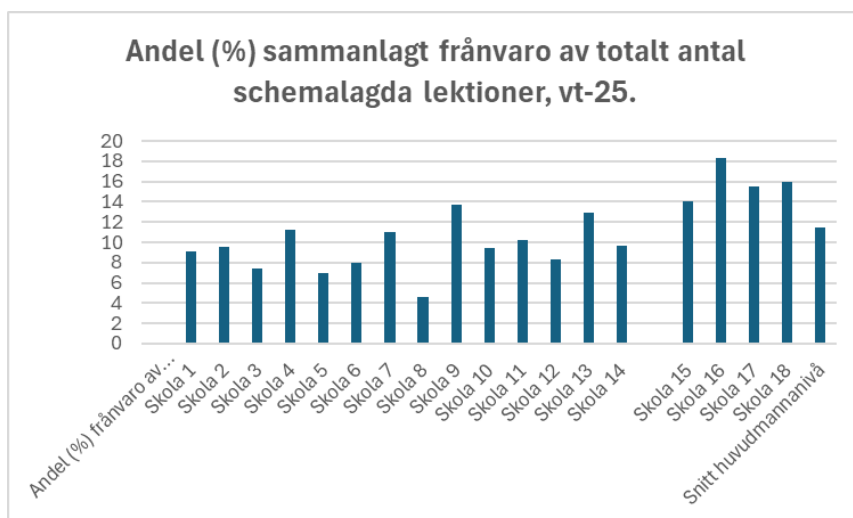
På 7–9-skolorna är andelen elever med åtgärdsprogram relativt lika, mellan 12,7–16,5 procent. På huvudmannanivå hade 15,9 procent av eleverna i 7–9 ett åtgärdsprogram under vårterminen 2025.

En skola i redovisningen gällande särskilt stöd har betydligt högre andel elever med åtgärdsprogram jämfört med övriga skolor. En anledning till detta kan vara att enheten i hög utsträckning använder sig av särskilt stöd och åtgärdsprogram för elever som har rätt till studiehandledning på sitt modersmål.

Det ligger i skolans uppdrag att organisera undervisningen för elever med ett annat modersmål än svenska så att eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen samtidigt som de lär sig det svenska språket. Ett sätt att tillgodose det behovet kan vara att ge eleven studiehandledning på modersmålet. Stödet kan antingen ges i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller i form av särskilt stöd, och det är bara när det är i form av särskilt stöd som åtgärdsprogram tas fram. Omfattning och varaktighet skiljer särskilt stöd från extra anpassningar och stöd för bedömning (Skolverket, 2022).

Barn- och utbildningsförvaltningen i Vänersborgs kommun har påbörjat ett förbättringsarbete kring tillgängliga lärmiljöer, extra anpassningar och särskilt stöd. I det arbetet blir det viktigt att fokus i utredning av särskilt stöd inte enbart hamnar på elevens skolsituation utan på elevens lärmiljöer, eftersom man annars riskerar att missa faktorer i lärmiljöerna som påverkar elevens möjligheter att nå kunskapsmålen (Nilholm, Göransson, 2019).

Skolfrånvaro

Diagrammet ovan visar andelen skolfrånvaro från det totala antalet schemalagda lektioner under vårterminen 2025. Diagrammet visar total frånvaro på varje enhet, både giltig och ogiltig frånvaro. En utgångspunkt för valet att ta med frånvarostatistik som ett underlag i rapporten är att skolfrånvaro som beror på sjukdom eller beviljad ledighet borde vara relativt jämnt fördelad mellan skolor. När variationen av frånvaro är stor mellan skolor indikerar det

att andra faktorer, såsom skolans lärmiljöer, kan påverka elevernas närvaro. Frånvarostatistik kan således också vara ett underlag som vägs in i analys av och fortsatt förbättringsarbete med tillgängliga lärmiljöer.

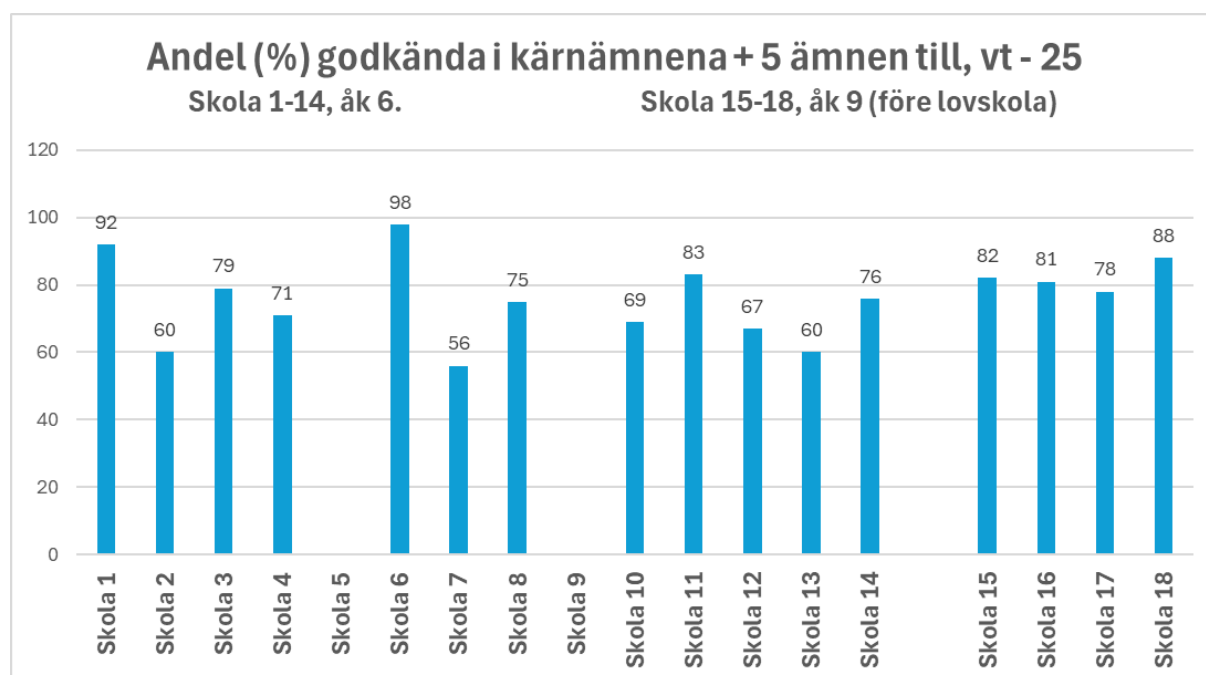
I diagrammet ovan syns tydligt att F–6-skolorna generellt har lägre skolfrånvaro, i snitt 9,6 procent, än 7–9-skolorna, i snitt 16 procent.

Det finns brister i den registrerade skolfrånvaron från barn- och utbildningsförvaltningens skolor som behöver beaktas. Statistik uttagen från barn- och utbildningsförvaltningens lärplattform visar att cirka 30 procent av skolornas totala schemalagda lektioner inte redovisas. Även på nationell nivå finns brister i statistiken gällande frånvaro i grundskolan och anpassad grundskola. Skolinspektionen (2016) lyfter fram vikten av väl fungerande rutiner och väl fungerande rapporteringssystem som möjliggör kartläggning, uppföljning och analys. Detta är ett utvecklingsområde även i Vänersborgs kommun. Socialdepartementet har i ett betänkande (SOU 2025:108) föreslagit att Skolverket ska upprätta ett nationellt frånvaroregister. Det kommer sannolikt att leda till förbättrad statistik gällande frånvaro i grundskolan på nationell nivå.

Bristande statistik på området skolfrånvaro gör att det inte går att bedöma om barn- och utbildningsförvaltningens verksamheter skiljer sig från riksgenomsnittet. Även om statistiken är bristfällig finns en kartläggning från Skolverket (2024b) som visar att i grundskolan var både den ogiltiga och den totala skolfrånvaron högre i högstadiet jämfört med grundskolans övriga årskurser. Därför är det inte förvånande att samma mönster gäller för grundskolorna i Vänersborg.

Frånvarostatistik visar betydande skillnader mellan skolenheterna. Dessa skillnader i skolfrånvaro speglar troligtvis inte enbart elevers hälsa eller familjens behov, utan även skolans förmåga att skapa trygga, inkluderande och motiverande lärmiljöer.

Kunskapsresultat

Diagrammen över kunskapsresultat visar att det finns tydliga variationer mellan skolor i Vänersborgs kommun, särskilt inom F-6, medan resultaten mellan 7-9-skolorna är mer samlade. Mönstret överensstämmer med den spridning som framträder i resultaten från skolornas självskattningar av lärmiljöerna, där variationen också är större mellan F-6-skolor än mellan 7-9-skolor. När kunskapsresultaten betraktas i relation till resultaten från självskattningarna framträder ingen entydig eller linjär koppling där skolor som skattar sina lärmiljöer högst, konsekvent också uppvisar de högsta resultaten.

Kunskapsresultat påverkas av en rad faktorer, där lärmiljöer är en viktig, men inte ensam förklarande komponent. Forskning visar exempelvis att socioekonomiska faktorer har stor betydelse för elevers resultat, samtidigt som trygghet, studiero och undervisningens kvalitet utgör centrala förutsättningar för att elever ska kunna tillgodogöra sig undervisningen (Skolverket, 2024a).

I likhet med analyserna av skolfrånvaro och åtgärdsprogram kan kunskapsresultaten därför inte tolkas isolerat, utan behöver förstås i relation till hur väl skolans lärmiljöer stödjer elevers deltagande, motivation och möjlighet till lärande.

Sammantaget visar diagrammen att det finns skillnader mellan skolor både i hur lärmiljöer skattas och i kunskapsresultat, men att underlaget i denna rapport inte möjliggör några säkra slutsatser om orsakssamband. Resultaten bör ses som en grund för fortsatt analys på enhetsnivå, där resultaten från nulägesvärderingarna kan kombineras med kunskapsresultat, elevperspektiv och andra kvalitativa underlag för att bättre förstå vilka faktorer som främjar respektive hindrar elevers lärande.

Styrke- och utvecklingsområden

Syfte med utredningen är att skapa en helhetsbild av grundskolornas arbete med tillgängliga lärmiljöer med målet att identifiera styrkor och utvecklingsområden.

Identifierade styrkeområden:

Området rättigheter i lärandet är genomgående högst skattat vilket indikerar att skolorna har goda kunskaper om diskriminering, kränkande behandling samt arbete för elevers hälsa och välbefinnande.

Elevsvaren från Skolinspektionens skolenkät 2025 visar att trygghet är det område där elevernas indexvärden är som högst i både årskurs 5 och 8, vilket ligger i linje med skolornas skattningar i nulägesvärderingarna av social lärmiljö, med några undantag på F-6.

Samtliga skolor har identifierat och prioriterat 1-3 förbättringsområden de arbetar vidare med, vilket huvudmannen har möjlighet att följa upp.

Identifierade utvecklingsområden:

Variationer i nulägesvärderingar och övriga data (trygghet och studiero kopplat till kunskapsresultat, skolfrånvaro och processer kring särskilt stöd) indikerar bristande likvärdighet mellan skolor samt i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete kopplat till tillgängliga lärmiljöer.

Det pågår flera utredningar och utvecklingsprocesser där tillgängliga lärmiljöer bör utgöra centrala delar; exempelvis kring extra anpassningar och särskilt stöd och skolors arbete för att förebygga skolfrånvaro. Även i den organisationsöversyn som nu görs med anledning av demografiska förändringar och sjunkande barnantal i Vänersborgs kommuns skolor bör särskild hänsyn tas till det som framkommit i utredningen, särskilt gällande den fysiska lärmiljön.

Skolverket uppdaterar just nu de allmänna råden om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet. Det gäller alla skolformer och fritidshemmet och beräknas vara klart under senare delen av vårterminen 2026. Huvudman bör utifrån Skolverkets uppdateringar se över det systematiska kvalitetsarbetet kopplat till tillgängliga lärmiljöer.

Beslut av ledningsgruppen

Barn- och utbildningsförvaltningen utgår i sitt arbete från de vägledande principerna: vi utgår från det lokala sammanhanget i förbättringsarbetet, bygger en professionell kultur och sätter barnets och elevens perspektiv i centrum. De vägledande principerna betonar likvärdighet, rättssäkerhet och ett gemensamt ansvar i hela styrkedjan. Dessa principer ska fortsatt vara grundläggande för hur kvalitet följs upp och utvecklas.

Ledningsgruppen beslutar att tillgängliga lärmiljöer ska ingå som en central och återkommande del i huvudmannens systematiska kvalitetsarbete, med särskilt fokus på att stärka likvärdighet och förebygga skillnader mellan enheter. Arbetet ska integreras i befintliga processer och följas upp årligen.

Referenslista

Barret, P., Zhang, Y., Davies, F., & Barret, L. (2013). *A holistic, multi-level analysis identifying the impact of classroom design on pupils' learning*. Building and Environment, 59, 678-689.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0360132312002582?via%3Dihub>

Departementsserien. (2008). *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Ds 2008:23)*. Regeringskansliet.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/departementsserien/fns-konvention-om-rattigheter-for-personer-med_gwb423/

Departementsserien. (2021). *Nationell plan för trygghet och studiero (Ds 2021:13)*. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/departementsserien-och-promemorior/2021/05/ds-202113/>

Gignac, G. E., & Zajenkowski, M. (2020). The Dunning–Kruger effect is (mostly) a statistical artefact: Validity of self-assessment depends on task difficulty. *Intelligence*. Vol. 20. 101449. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2020.101449>

Ifous. (2019). *Inkluderande lärmiljöer. Att forma framtidens demokratiska samhälle*. <https://www.ifous.se/wp-content/uploads/2020/01/201912-Ifous-2019-4-E.pdf>

Kruger, J., & Dunning, D. (1999). Unskilled and unaware of it: How difficulties in recognizing one's own incompetence lead to inflated self-assessments. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 77, No. 6. 1121-2234. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1121> Hämtad 2025-12-19 från <https://gwern.net/doc/psychology/1999-kruger.pdf>

Nilholm, C. & Göransson, K. (2019). *Inkluderande undervisning: vad kan man lära av forskningen?*. (Andra upplagan). [Härnösand]: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Regeringskansliet. (2017). Nationellt mål och inriktning för funktionshinderspolicen (Prop. 2016/17:188). Regeringskansliet. https://www.regeringen.se/contentassets/0571a7504d49428292a6ab114e4b0263/nationellt-mal-och-inriktning-for-funktionshinderspolicen-prop-2016-17_188.pdf

SFS 2008:567. *Diskrimineringslag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/diskrimineringslag-2008567_sfs-2008-567/

SFS 2018:1197. *Lag om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-20181197-om-forenta-nationernas-konvention_sfs-2018-1197/

SFS 2010:800. *Skollag*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/

Skolforskningsinstitutet. (2021). *Främja studiero i klassrummet – lärares ledarskap*. <https://skolforskningsportalen.se/digital-publikation/framja-studiero-i-klassrummet-larares-ledarskap/>

Skolinspektionen. (u.å.-a). *Om Skolenkäten*. <https://www.skolinspektionen.se/skolenkaten/om-skolenkaten/>

Skolinspektionen. (u.å.-b), *Trygghet och studiero 2025*. <https://www.skolinspektionen.se/skolenkaten/resultat-fran-skolenkaten/resultat-skolenkaten-2025/trygghet-och-studiero-2025/>

Skolinspektionen. (2016). *Omfattande frånvaro. En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro*. Hämtad 2025-11-14 från <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter/publikationer/kvalitetsgranskning/2016/omfattande-franvaro/>

Skolinspektionen. (2020). *Skolors arbete med trygghet och studiero*. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter/publikationer/ovriga-publikationer/2020/skolors-arbete-med-trygghet-och-studiero/>

Skolinspektionen. (2023a). *En granskning av skolornas arbete med extra anpassningar och särskilt stöd i de obligatoriska skolformerna och i fritidshemmet*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02-beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/regeringsrapporter/redovisning-av-regeringsuppdrag/2024/extra-anpassningar/regeringsrapport-stod.pdf>

Skolinspektionen. (2023b). *Skolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska svårigheter*. <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/02->

[beslut-rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2023/tillganglig-larmiljo/skolors-arbete-for-en-tillganglig-larmiljo-for-elever-med-neuropsykiatriska-svarigheter.pdf](https://www.skolinspektionen.se/rapporter-stat/granskningsrapporter/tkg/2023/tillganglig-larmiljo/skolors-arbete-for-en-tillganglig-larmiljo-for-elever-med-neuropsykiatriska-svarigheter.pdf)

Skolinspektionen. (2020). *Årsrapport 2019. Skillnader i skolors arbetssätt och huvudmäns ansvarstagande*. Hämtat 2025-11-26 från <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter/publikationer/regeringsrapporter/2020/arsrapport-2019--skillnader-i-skolors-arbetssatt-och-huvudmans-ansvarstagande/>

Skolverket. (u.å.). *Sök rapporter och beslut från Skolinspektionen*. Hämtad 2025-12-18 från <https://www.skolverket.se/statistik-och-utvarderingar/statistik-om-forskola-och-skola/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning/sok-rapporter-och-beslut-fran-skolinspektionen?sok=SokSE&termin=VT2025&kommun=1487&vf=Grundskola&run=1>

Skolverket. (2022). *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=10021>

Skolverket. (2024a). *Elevers trygghet och studiero – en fördjupning av resultat i PISA 2022*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13144>

Skolverket. (2024b). *Nationell kartläggning av elevfrånvaron 2023*. Skolverket. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13169>

Skolverket. (2025a). *Grundskolors arbete för en tillgänglig lärmiljö för elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13187>

Skolverket 2025b. *Särskilt stöd i grundskolan. Läsåret 2024/25*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13239>

Skolverket. (2025c). *Timss 2023 Longitudinal Study. Elevers kunskapsförändring i matematik och naturvetenskap under ett läsår*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=13350>

Skolverket. (2025d). *Trygghet, studiero och disciplinära åtgärder*. <https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/trygghet-studiero-och-disciplinara-atgarder>

SOU 2025:44. *Förbättrat stöd i skolan*. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/contentassets/2cd8d2f5eb0544f3ba50d5f93087dee9/forbattrat-stod-i-skolan-sou-202544.pdf>

SOU 2025:108. *Ett datalyft mot fel, fusk och frånvaro*. https://www.regeringen.se/contentassets/6c907534920a4e69a887a6ae550a8003/sou-2025_108_pdf_a_webb.pdf

SPSM. (u.å.-a) *Ledning och stimulans, extra anpassningar och särskilt stöd*. Hämtad 2025-12-04 från <https://www.spsm.se/stodmaterial-matematiksvigheter/tillgodose-behov-av-stod-i-matematik/ledning-och-stimulans-extra-anpassningar-och-sarskilt-stod/>

SPSM. (u.å.-b). *Tillgänglig utbildning*. <https://www.spsm.se/stod-och-rad/skolutveckling/tillganglig-utbildning/>

SPSM. (2021). *Svar på remiss gällande Nationell plan för trygghet och studiero (Ds 2021:13)*. <https://www.spsm.se/globalassets/remisser-och-remissvar/specialpedagogiska-skolmyndighetens-remissvar-1-sty-2021.480.pdf>

SPSM. (2023). *Inkluderande utbildning*. Hämtad 2025-12-04 från <https://www.spsm.se/stod-och-rad/skolutveckling/inkluderande-utbildning/>

SPSM. (2024a). *Tillgänglighetsmodellen från SPSM*. <https://www.spsm.se/stodmaterial-for-tillganglig-utbildning/tillganglig-utbildning/tillganglighetsmodellen-fran-spsm/>

SPSM. (2024b). *Utveckling av tillgänglighetsmodellen*. <https://www.spsm.se/stodmaterial-for-tillganglig-utbildning/tillganglig-utbildning/utveckling-av-tillganglighetsmodellen/>

SPSM. (2025). *Skolans insatser för att främja närvaro och förebygga frånvaro för alla elever*. <https://webbutiken.spsm.se/globalassets/publikationer/filer/skolans-insatser-for-att-framja-narvaro-och-forebygga-franvaro-for-alla-elever.pdf/>

UNESCO. (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000098427>

UNICEF Sverige. (u.å.). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

United Nations. (1989). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/crc.pdf>

Utbildningsdepartementet. (2024). *En förbättrad elevhälsa (Dir.2024:30)*. Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2024/03/dir.-202430>